

06

NONIKA ΓΑΛΗΝΕΑ

ο πιο δικός μου
άνθρωπος

Ντίνης Αργυρίου Foto Press

Μίνως Βολανάκης. Είχε πει: «Τέσσερις ελληνικές λέξεις δεν μεταφράζονται σε καμία γλώσσα: φθόνος, μεράκι, κέφι, φιλότιμο».

Ο ΜΙΝΩΣ ΒΟΛΑΝΑΚΗΣ ήταν ιδιαίτερα χαρισματικό και ιδιαίτερα πολύπλευρο και ταλαντούχο άτομο. Δεν τον γνώρισα στα νιάτα του. Ο Αλεξανδράκης πάντα μου έλεγε πως υπήρξε καλλονή ανδρός. Έζησε χρόνια στην Αγγλία και στην Αμερική. Διέπρεψε, αγαπήθηκε, άφησε τη σφραγίδα του και έχω την τιμή να πω πως εγώ τον ξαναέφερα στην Ελλάδα το 1974, αμέσως μετά τη μεταπολίτευση, έχοντας περάσει μήνες στο τηλέφωνο προσπαθώντας να τον εντοπίσω κάθε φορά –έμενε τότε στην Αμερική–, για να τον πείσω τελικά να έρθει να μας σκηνοθετήσει τη «Δίκη των Φακέλλων» του Berrigan, ένα πολιτικό ντοκουμέντο της σύγχρονης Αμερικής, που μας ανέβασε στο θέατρο Σινεάκ της οδού Πανεπιστημίου με τη συνεργασία του Διονύση Φωτόπουλου. Μια παράσταση που είχε τρομερή εμπορική αλλά και καλλιτεχνική επιτυχία.

Στην αρχή δεν είχα «επαφή» μαζί του. Δεν μπορούσα να του έχω εμπιστοσύνη. Έλεγα στον εαυτό μου: «Είναι ιδιαίτερη περίπτωση, μην τον κρίνεις με τα μέτρα και τα σταθμά που κρίνονται οι... κοινοί θνητοί».

Μοιραία οι άνθρωποι με τις πολύ μεγάλες αρετές, τα πολύ μεγάλα ταλέντα έχουν και ανάλογα ελαττώματα. Μην ψάχνουμε λοιπόν το γιατί μπορούν να κάνουν κάποια αχαράκτιστα πράγματα. Απλούστατα, γιατί μπορούν και κάνουν και άλλα που εμείς δεν μπορούμε...

Όταν μου έδωσε ο Μίνως να διαβάσω το έργο, διαπίστωσα ότι όλοι οι ρόλοι, και οι δώδεκα αν θυμάμαι καλά, ήταν αντρικοί. Θαυμάσιοι αντρικοί ρόλοι. Οι γυναικείες παρουσίες δεν ήταν παρά τρεις καρατερίστικες «πινελιές», αν και για να ακριβολογήσω πρέπει να μεταχειριστώ τη λέξη «τσόντα». Του λέω: «Δεν καταλαβαίνω εγώ τι θα παίξω». Μου λέει: «Όποιον ρόλο θέλεις». Λέω: «Μα οι ρόλοι είναι αντρικοί». Μου λέει: «Μη σε απασχολεί, διάλεξε όποιον ρόλο σου αρέσει και θα τον κάνω γυναικείο». Διάλεξα τον κατά τη γνώμη μου ωραιότερο. Μου είπε πως θα τον έκανε γυναικείο και τελικά έφερε στον θίασο τον Φαίδωνα Γεωργίτση, που έπαιξε τον ρόλο. Υπήρχε ένας πρωταγωνιστικός ήρωας στο έργο –κατά τη γνώμη μου γραμμένος για τον Αλεξανδράκη–, αλλά τελικά φώναξε απ' τη Θεσσαλονίκη τον Αλέκο Πέτσο, ο οποίος έπαιξε τον ρόλο, και ο Αλέκος Αλεξανδράκης έπαιξε τον αδερφό του Πέτσου! Εγώ έπαιξα τις τρεις «τσόντες» και ο Μίνως

Από τη «Δίκη των Φακέλλων» του Daniel Berrigan. Θέατρο Σινεάκ, 1974. Ο Αλέκος και εγώ.

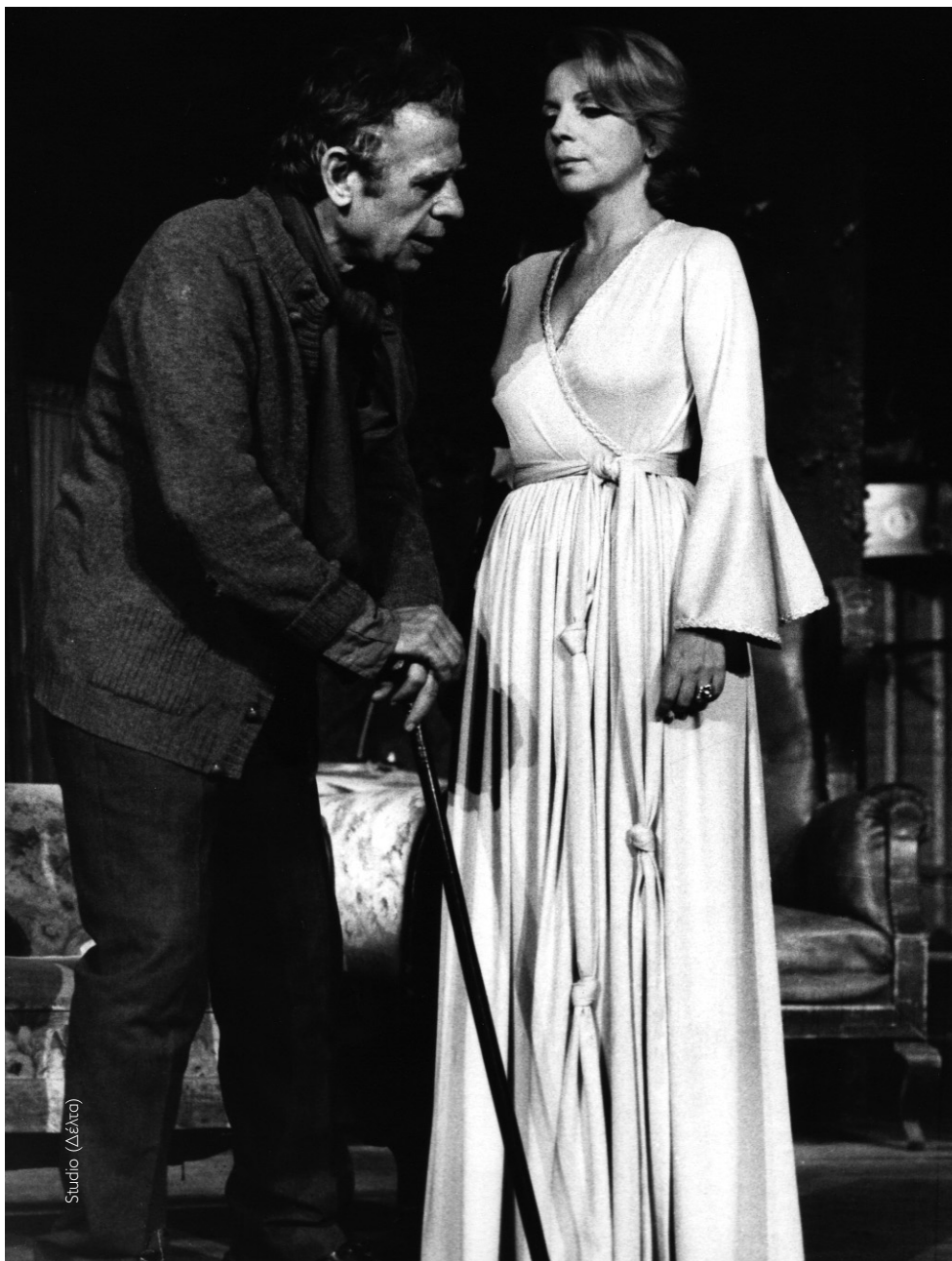
απλώς μου είπε: «Νομίζω πως είναι πολύ καλή ιδέα, γιατί έχω μάθει πως έχεις μεγάλη ευκολία στο να φτιάχνεις “τύπους”». Περίμενα ώρες καθισμένη σ’ έναν πάγκο ως κατηγορούμενη για να πω μια φράση. Μια μέρα με πήρε ο ύπνος επί σκηνής. Δεν ξέρω αν έχει ξανασυμβεί αυτό σε ηθοποιό. Ξύπνησα κατατρομαγμένη απ’ τα γέλια του κοινού· ευτυχώς γελούσαν, γιατί είχε εισβάλει στη σκηνή ο σκύλος του ηθοποιού Ανδρέα Φιλιππίδη, που είχε προφανώς ξεχάσει να κλείσει καλά την πόρτα του καμαρινιού του.

Μια μέρα πριν ανέβει «Η Δίκη των Φακέλλων» είχα ραντεβού στις δύο το μεσημέρι με τον Μίνω στο «Ελληνικό» –τότε ζαχαροπλαστείο– στην Πλατεία Κολωνακίου.

Την ώρα που ανεβαίνω την Κριεζώτου βλέπω τον δημοσιογράφο Γιώργο Πηλιχό, που πάντα μου έδειχνε ιδιαίτερη αδυναμία, και μου λέει: «Για πρόσεχε τον Βολανάκη. Σε δουλεύει κανονικά. Ετοιμάζεται να ανεβάσει τον “Βυσσινόκηπο” με τη Λαμπέτη και τον Παπαμιχαήλ πριν απ’ τη δική σας πρεμιέρα». Θόλωσα. Μ’ έπνιξε το άδικο. Ένα καλοκαίρι ολόκληρο στα τηλέφωνα, την ίδια στιγμή που ο Αλεξανδράκης ήταν στην πισίνα και μ’ έλεγε ψώνιο που έχανα τα μπάνια μου, νομίζοντας πως μπορούσα να «εξασφαλίσω» έναν Βολανάκη που απλώς δεν «εξασφαλιζέται»...

Όταν ήρθε ο Μίνως στο ραντεβού μας, ήμουν έξαλλη! Του είπα: «Ξέρω πως με κοροϊδεύεις. Ετοιμάζεις δουλειά με τη Λαμπέτη χωρίς να το ξέρω. Αλλά εγώ κανόνισα το ταξίδι σου, τα εισιτήριά σου, εγώ σε έφερα πίσω στην Ελλάδα και θεωρώ ότι δικαιούμαι την αποκλειστικότητά σου τουλάχιστον όσον αφορά την έναρξη της δικής μας παράστασης. Δεν μου έδωσες τον ρόλο που μου υποσχέθηκες, δεν έδωσες στον Αλεξανδράκη τον πρωταγωνιστικό ρόλο, εξήγησέ μου εδώ και τώρα τι παιχνίδι παίζεις». Η απάντησή του ήταν: «Χμ... χμ... είσαι μια πολύ έξυπνη και πονηρή κυρία, μόνο που δεν κοροϊδεύω εσένα, κοροϊδεύω κάποια άλλη. Και σύντομα θα το διαπιστώσεις». Γελούσε κάτω απ’ τα μουστάκια του. Αισθανόμουν πως δεν μπορούσα να τα βγάλω πέρα μαζί του. Ήταν πολυδιάστατος και υπερτερούσε από κάθε άποψη: θέση, μυαλό, γνώση, πείρα, ίντριγκα και βάλε.

Τελικά η δική μας παράσταση έσκισε. Ανέβηκε, αν δεν κάνω λάθος, συγχρόνως με τον «Βυσσινόκηπο». Ο «Βυσσινόκηπος»

Από την «Επιστροφή» του Χάρολντ Πίντερ. Εδώ με τον Βασίλη Διαμαντόπουλο στο θέατρο Κάππα, 1977.

«Η Επιστροφή» του Χάρολντ Πίντερ. Θέατρο Κάππα, 1977. Αλεξανδράκης, Μοσχίδης, Σιώπης, Γαληνέα, Διαμαντόπουλος, Κούρκουλος.

θεωρήθηκε αποτυχία. Φαίνεται πως ο Παπαμιχαήλ ήταν εξαιρετικός, αλλά με τη Λαμπέτη δεν τα πήγε ο Μίνως καλά. Και ήταν μια εποχή ιδιαίτερα δύσκολη για την Έλλη, η εποχή που της είχαν πάρει τη Λίζα, τη μικρή θετή κόρη της, και η Έλλη ήταν κυριολεκτικά σε απόγνωση.

Αυτή ήταν η πρώτη, ατυχής ως προς τις σχέσεις μας, συνεργασία μου μ' αυτόν που αργότερα έγινε ο πιο δικός μου άνθρωπος στο θέατρο.

Η δεύτερη συνεργασία μου με τον Μίνω ήταν στο θέατρο Κάππα, το 1977, τρία χρόνια μετά τη «Δίκη των Φακέλων». Ανεβάσαμε την «Επιστροφή» του Πίντερ σε δική του μετάφραση και σκηνοθεσία και με σκηνικά του «μάγου» Διονύση Φωτόπουλου. Ήταν μια παράσταση που άφησε ιστορία στο θέατρο από καλλιτεχνικής πλευράς. Μια παρά-

«Ο Χορός του Θανάτου» του Αύγουστου Στρίντμπεργκ. Θέατρο Ιλίσια, 1996-97.
 Alice: «Και το μαρτύριο συνεχίζεται. Υπάρχει τέλος; Υπάρχει ελπίδα;»

σταση για την οποία η Λαμπέτη δήλωσε δημόσια: «Πηγαίνετε να δείτε τι σημαίνει Δημιουργία». Μια παράσταση-σταθμός που πιστεύω –εδώ δεν χωράνε σεμνοτυφίες– πως τιμά το ελληνικό θέατρο. Τους ρόλους μοιραστήκαμε ο Αλεξανδράκης, ο Κούρκουλος, ο Διαμαντόπουλος, ο Μοσχίδης, ο Σιώπης κι εγώ.

Ο Μίνως υπερασπίστηκε την παράσταση με νύχια, με δόντια και με ψυχή. Ήταν ακραίες οι καταστάσεις του έργου του Πίντερ, τολμηρότατες, γιατί δεν απευθύνονταν σε ένα καθαρά αστικό κοινό. Ένα τέτοιο κοινό ασφαλώς ήταν δύσκολο να δεχτεί ότι αυτή η μοναδική γυναίκα του έργου, που έρχεται να εγκατασταθεί στο σπίτι του πεθερού της και παίρνει τη θέση της γυναίκας του που έχει πεθάνει, θα ικανοποιεί σεξουαλικά όλη την οικογένεια, λειτουργώντας ως σύμβολο «Γυναίκα». Με σταμάταγαν κυρίες στον δρόμο και μου έλεγαν: «Ντροπή σας, κυρία Γαληνέα, ήρθαμε απ' το Κολωνάκι στην Κυψέλη να σας δούμε και σεις μας κάνατε ρεζίλι! Δεν το περιμέναμε από σας! Σας είχαμε και για πρότυπο!»

Δεν θα ξεχάσω ποτέ στη ζωή μου την ερμηνεία του Αλεξανδράκη: συγκλονιστικός. Δεν θα ξεχάσω ποτέ στη ζωή μου την ερμηνεία του Κούρκουλου: επικίνδυνος, πέρα από τα θεατρικά όρια. Την ερμηνεία του Διαμαντόπουλου: αυτού του ιερού τέρατος. Την ερμηνεία του Μοσχίδη: μοναδική. Τη φωτογραφία αυτής της παράστασης την έχω σε κορνίζα στο υπνοδωμάτιό μου. Οι άλλες φωτογραφίες που έχω στο υπνοδωμάτιό μου είναι των τριών παιδιών μου.

Αυτή ήταν η δεύτερη συνεργασία μου με τον Μίνω. Εκεί είχαμε στιγμές που αγγίξαμε ο ένας τον άλλο. Είχε πει: «Εύχομαι μια μέρα όλη η κοινωνία να είναι σαν αυτή τη γυναίκα, τη Ρουθ» –έτσι με έλεγαν– «μια ευτυχισμένη σχιζοφρενής». Το είπε στο τέλος μιας παράστασης από σκηνής στο κοινό και στους δημοσιογράφους. Όρμησαν στη σκηνή να τον φάνε. Ουδόλως τον ενδιέφερε.

Η τρίτη φορά που συνεργάστηκα με τον Μίνω Βολανάκη ήταν στο θέατρο Ιλίσια, στον «Χορό του Θανάτου» του Στρίντμπεργκ, σε μετάφραση και σκηνοθεσία δική του, κοστούμια της διάσημης αγγλίδας ενδυματολόγου Yolanda Zonnabend και σκηνικά πάντα του «μάγου» Διονύση Φωτόπουλου – ένα θείο σκηνικό του Διονύση, δεν ήθελα να πάω στο σπίτι μου, δεν ήθελα να φύ-

«Ο Χορός του Θανάτου». Δημήτρης Παπαμιχαήλ, Τάκης Χρυσικάκος και Νόνικα Γαληνέα. Σκηνοθεσία Μίνως Βολανάκη και σκηνικά Διονύση Φωτόπουλου. Η τελευταία δουλειά στο «Ιλίσια», 1996-97.

γω από κει μέσα. Ο Δημήτρης Παπαμιχαήλ, ένας σπουδαίος «Στρατηγός», τι σπουδαίος ηθοποιός, ποτέ δεν θα τον ξεχάσω. Τον «Ξάδερφο Κουρτ» έπαιζε ο Χρυσικάκος.

Άλλη μια παράσταση που δεν θα ξεχάσω στη ζωή μου. Είμαι περήφανη γι' αυτό το θεατρικό επίτευγμα. Νομίζω πως, όταν έχεις παίξει τον «Χορό του Θανάτου» του Στρίντμπεργκ μ' έναν τόσο φωτισμένο σκηνοθέτη και έναν τόσο ταλαντούχο και πανέξυπνο ηθοποιό, όπως τον Παπαμιχαήλ, δεν χρειάζεται πια να παίξεις τίποτ' άλλο. Έχει επέλθει η ολοκλήρωση. Και δεν ήταν μόνο καλλιτεχνική ολοκλήρωση. Γιατί εκείνη την εποχή –αναφέρομαι στο 1996– δώσαμε 250 παραστάσεις με τον «Χορό του Θανάτου», πράγμα που δεν έχει ξαναγίνει στα χρονικά με έργο του Στρίντμπεργκ.

Εκείνη την εποχή λοιπόν ήμουν μόνη στη ζωή μου. Για ένα μεγάλο διάστημα κανείς δεν με περίμενε έξω απ' το θέατρο, κι αυτό για μένα ήταν μεγάλη ευτυχία, γιατί μπόρεσα να δοθώ μ' όλη μου την ψυχή στον Μίνω. Του έδωσα και μου έδωσε. Και η πνευματι-

«Ο Χορός του Θανάτου» του Αύγουστου Στρίντμπεργκ. Θέατρο Ιλίσια, 1996-97.

κή μας σχέση ήταν μοναδική. Συνοδευόταν μάλιστα από πολλές μικροκακίες που του έλεγα εγώ (χωρίς κακία όμως) για διάφορους του χώρου μας. Εκείνος διασκέδαζε πολύ μαζί μου, αλλά ποτέ δεν έλεγε κακό για κανέναν. Τρελαινόταν όμως να μ' ακούει! Ώρες καθόμασταν όρθιοι μπροστά στο τυροπιτάδικο έξω απ' το «Ιλίσια» και σχολιάζαμε! Τα βράδια –πολλές φορές με τον Γιωργάκη, τον Αντώνη και τον Αίαντα– πηγαίναμε σε διάφορα μέρη που του άρεσαν.

Ο Μίνως ερχόταν πάντα πρώτος στην πρόβα, με το γνωστό αργό του βήμα και τα βιβλία του υπό μάλης, πάντα σε καλή διάθεση. Είχε πάντα την ανάγκη να διηγείται διάφορα πράγματα και γεγονότα μέσ' απ' τα οποία έβγαινε μια στάση ζωής, που έδινε διάσταση στους δικούς μας ρόλους. Ήταν ευτυχισμένος άνθρωπος ο Μίνως. Πλήρης, αυτάρκης, δυνατός, αισιόδοξος, καλός, επικίνδυνος, απρόβλεπτος, γοητευτικός. Αχ, Μίνω μου, πόσο έντονα σε θυμάμαι και πόσο σ' ευχαριστώ! Είχε τις γάτες του, τα βιβλία του και με τη γοητεία του εξασφάλιζε την αποκλειστικότητα όσων ανθρώπων τον αφορούσαν συναισθηματικά.

Τρύφων Σταμόρας

Η γυναίκα με τα μαύρα: «Αφησε με νάρθω μαζί σου... Τι φεγγάρι απόψε...»
Από τη «Σονάτα του Σεληνόφωτος» του Γιάννη Ρίτσου. Μικρή Επίδαυρος, 1997. Ευτυχισμένες μέρες μαζί με τον Μίνω Βολανάκη.

Πίστευε πολύ στο ταλέντο μου. Μου έλεγε πράγματα που τώρα δεν υπάρχει λόγος να τα πω. Επέμενε όμως διαρκώς: «Θέλω να κάνεις κι άλλα», «Έχεις ακόμα πολλά να δώσεις», «Δεν έχεις δώσει αυτά που μπορείς», «Λίγο ακόμα, λίγο ακόμα!» Και επέμενε, γιατί εγώ όλο του έλεγα ότι είχα κουραστεί και ότι ήθελα να τα παρατήσω.

Τελευταία φορά συνεργαστήκαμε στη Μικρή Επίδαυρο, στη «Σονάτα του Σεληνόφωτος» (στον ρόλο: «Η Γυναίκα με τα Μαύρα») του Γιάννη Ρίτσου. Σε σχέση μ' αυτή την παράσταση έγινε κάτι φοβερό, που θέλω να το διηγηθώ. Ήταν η εποχή που η Αλίκη Βουγιουκλάκη έφευγε απ' τη ζωή. Ήμασταν δίπλα της, σ' ένα δωμάτιο του νοσοκομείου, περιμένοντας το τέλος. Ανάμεσα στους φίλους της ήταν ο Σταμάτης Φασουλής. Η Αλίκη, ο Σταμάτης κι εγώ είχαμε περάσει πολύ ωραίες στιγμές, μοναδικές, τουλάχιστον από γέλια. Του Σταμάτη του είχα και του έχω αδυναμία και ίσως το ότι, άθελά μου, του φέρθηκα ανέντιμα κάνει αυτή την αδυναμία ακόμα πιο μεγάλη. Μου λέει πως μ' έχει συγχωρέσει. Το ελπίζω!

Λοιπόν, εκεί στην Αλίκη, λέω στον Σταμάτη: «Μου κάνουν πρόταση απ' το Μέγαρο Μουσικής να παίξω κάτι στη Μικρή Επίδαυρο που να έχει όμως και κάποια σχέση με τη μουσική. Τι να παίξω;» Σκέφθηκε λίγο και αμέσως μου είπε: «Τη “Σονάτα του Σεληνόφωτος” του Ρίτσου».

Πήρα το κείμενο του Ρίτσου και πήγα να κάνω πρόβα στον «Χορό του Θανάτου». Αφήνω τ' αυτοκίνητο, το βιβλιαράκι του Ρίτσου μού πέφτει απ' τα χέρια, κάνω να το μαζέψω και βλέπω μπροστά μου τον Μίνω, που σκύβει και προλαβαίνει να πιάσει το βιβλίο. Μου λέει: «Έχω πάθος μ' αυτό το έργο. Πρόκειται να το παίξεις;» Λέω: «Ναι, μου έκαναν πρόταση για τη Μικρή Επίδαυρο». Μου ανταπαντάει αμέσως: «Θα σ' το κάνω εγώ αυτό».

Τα 'χασα. Δεν ήξερα τι να του πω. Δεν είχα το κουράγιο να του πω την αλήθεια. Το βράδυ θα έτρωγε στο σπίτι ο Σταμάτης, γιατί συζητούσαμε να ανεβάσουμε το έργο του Εντουάρντο ντε Φιλίππο «Σάββατο – Κυριακή – Δευτέρα». Όταν του είπα τι έγινε με τον Βολανάκη και πως δεν τόλμησα να του πω πως «η ιδέα ήταν δική σου κι ότι ασφαλώς εσύ έπρεπε να το σκηνοθετήσεις», ο Φασουλής φοβερά συγκρατημένος δεν έδειξε τίποτα. Σε λίγο είπε πως δεν αισθανόταν καλά και έφυγε. Την άλλη μέρα μιλή-

σαμε στο τηλέφωνο και μου είπε πως δεν μου έδωσε την ιδέα για να τη σκηνοθετήσει άλλος. Μου είπε επίσης πως έπρεπε επείγοντως να καταφύγει σε Λεξοτανίλ και απλούστατα δεν μου ξανάδωσε σημεία ζωής. Εξαφανίστηκε. Είχε απόλυτο δίκιο.

«Η Σονάτα του Σεληνόφωτος» είχε μεγάλη επιτυχία στη Μικρή Επίδαυρο. Θυμάμαι, όταν κάναμε πρόβες στον χώρο της Επιδαύρου, είπα κάποια στιγμή στον Μίνω: «Φοβάμαι τόσο πολύ, που πονάω ολόκληρη». Και μου είπε το εξής αμίμητο: «Ο ένας πόνος εξουδετερώνει τον άλλο. Γι' αυτό τσίμπα το μπούτι σου με όλη σου τη δύναμη». Όπερ και έπραξα. Έδωσα δύο παραστάσεις – Παρασκευή και Σάββατο, ως είθισται. Ο Ρίτσος ήταν για μένα μια αποκάλυψη. Από τότε είναι πάντα ριζωμένος μέσα στην ψυχή μου. Αλλά για πολύ καιρό μετά την παράσταση είχα μια πικρή γεύση κάπου μέσα μου, χωρίς να μπορώ ακριβώς να την εντοπίσω.

Ήταν η τελευταία φορά που συνεργάστηκα με τον Μίνω. Βρισκόμασταν οι δυο μας στην οδό Ομήρου, στα σκαλάκια, σε ένα καφέ-ζαχαροπλαστείο, σαν παράνομο ζευγαράκι, κάτι που ασφαλώς δεν ήμασταν αλλά ταυτόχρονα ήμασταν, με άλλη έννοια, γιατί και στους δυο μας άρεσε η παρανομία.

Με ξύπνησαν ένα βράδυ τα αγόρια της παρέας. Ο Γιωργάκης έκλαιγε. Άκουσα να μου λέει: «Κυρία Νόνικα, ο Μίνως πέθανε. Σας παίρνω, για να σας πω πως πρέπει να έρθετε να πιστοποιήσετε τον θάνατό του». Δεν άντεχα να πάω. Πήγε ο Παπαμιχαήλ.

Ακολούθησα την κηδεία του. Και δύο φορές τον «επισκέφτηκα» στην τελευταία του κατοικία. Χάρηκα πάρα πολύ, όταν είδα ότι είχε συντροφιά τον Ξυλούρη και την Μπέλλου.

